

LUNDS
UNIVERSITET

Begreppen *barnets bästa* och *familj* i relation till samskönad internationell adoption

- En begreppsanalys av begreppen *familj* och *barnets bästa* i relation till diskriminering vid internationell adoption

Jennie Jonsson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG31
Termin: Höstterminen 2017
Handledare: Malin Arvidsson och Ida Jansson
Omfång: Antal ord (10128)

Abstract

Syftet med denna studie har varit att genom en begreppsanalys undersöka hur definitionen av begreppen *familj* och *barnets bästa* påverkar diskriminering vid samkönad internationell adoption. Det är Sally Haslangers konceptuella och analytiska begreppsanalys som använts som forskningsmetod i denna studie. De tre teoretiska utgångspunkterna har varit barnperspektivet, den heterosexuella matrisen och systemteorin. Primärmaterial som studien bygger på har varit internationella konventioner, dokument och deklARATIONER som berör ämnena: familj, diskriminering och internationell adoption. Studien har huvudsakligen visat att definitionerna av begreppen *familj* och *barnets bästa* resulterar i att det inte är diskriminering att neka samkönade par att adoptera.

Nyckelord: Familj, barnets bästa, diskriminering, internationell adoption, heteronormen

Begreppslista:

UDHR - FN:s deklaration om mänskliga rättigheter

UNCHR United Nations High Commissioner for Refugees

CRC - FN:s konvention om barnets rättigheter

HCCH - Haagkonventionen: konventionen om skydd för av barn och samarbete vid internationella adoptioner

OEDC - "The Organisation for Economic Co-operation and Development

Cisperson – en människa vars biologiska kön överensstämmer med dess juridiska kön, sociala och uppleva kön.

Internationell adoption - adoption över statsgränser

Innehållsförteckning

1	Introduktion	5
1.1	Inledning.....	5
1.2	Syfte och frågeställning.....	6
1.3	Material och avgränsningar	6
1.3.1	Material.....	6
1.3.2	Avgränsningar	7
1.3.3	Disposition.....	8
2	Bakgrund	9
2.1	Hur går en internationell adoption till?	9
2.2	Debatten om samkönad internationell adoption	10
3	Teori och metod.....	11
3.1	Teoretiska utgångspunkter	11
3.1.1	Barnperspektivet.....	12
3.1.2	Systemteorin	13
3.1.3	Den heterosexuella matrisen.....	14
3.1.4	Applicering av teoretiska utgångspunkter.....	15
3.2	Metod.....	16
3.2.1	Vad är ett begrepp?.....	16
3.2.2	Begreppsanalys	16
4	Litteraturöversikt.....	19
4.1	Tidigare forskning	19
4.2	Sammanfattning av tidigare forskning	20
5	Analys.....	22
5.1	Del 1: Begreppsanalys	22
5.1.1	Familj.....	22
5.1.2	Barnets bästa.....	25
5.2	Del 2: Hur påverkar definitionen av begreppen <i>familj</i> och <i>barnets bästa</i> diskriminering vid samkönad internationell adoption?	28
5.2.1	UDHR:s diskrimineringsgrunder.....	28
5.2.2	Begreppet familj i relation till diskriminering vid samkönad internationell adoption.	29
5.2.3	Begreppet barnets bästa i relation till diskriminering vid samkönad internationell adoption.	31
6	Resultat och diskussion.....	35
6.1	Resultat och slutsats	35
6.2	Diskussion	36
7	Källförteckning.....	38

1 Introduktion

1.1 Inledning

I Sverige har det sedan år 2003 varit lagligt för samkönade par att adoptera i Sverige.¹ Dock innebär inte det att andra länder man önskar adoptera ifrån godkänner samkönad adoption. Möjligheten för samkönade par att adoptera ökade i samband med att det blev lagligt för homosexuella att gifta sig i Sverige under år 2009, då det är mer förekommande att gifta par godkänns för adoption. Idag finns det ingen adoptionsförmedling i Sverige som samarbetar med ett land som tillåter samkönad adoption.² Att samkönade par inte har möjligheten att adoptera i lika stor uträkning som heterosexuella cispersoner är ett faktum. Dock finns de olika faktorer som påverkar detta.

En del skulle hävda att det är diskriminering att neka samkönade par att adoptera, medan andra skulle hävda motsatsen. Oberoende vart man står i denna fråga är argumenten densamma. Både de som argumentera för och emot samkönad internationell adoption hänvisar till *barnets bästa* och rätten till familj. I artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter och i artikel 1 i Haagkonventionen: konventionen om skydd för av barn och samarbete vid internationella adoptioner fastställs att *barnets bästa* ska prioriteras i alla ärenden och beslut rörande barn.³ I artikel 16 i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter fastställs rätten till att bilda familj och familjen betydelse för samhället och staten.⁴ Familjen och barnets bästa är centrala begrepp i konventionerna och deklarationen. Problematiken som uppstår och som denna studie ska belysa är hur definitionen av dessa två begrepp: *familj* och *barnets bästa* kan påverka innebörden av CRC, HCCH och UDHR.

¹ Nestor, Linda, ”Vem får adoptera”, *Adoptera.se*, publicerad: 2013-02-13, senast uppdaterat: 2015-09-21, hämtat: 2018-01-04

² *Ibid*, hämtat: 2018-01-06

³ United Nations General Assembly, Convention on the Rights of the Child, A/RES/44/25, 20 november 1989, art 2, 3, 6 och 12 & Hague Conference on Private International Law, (1993) 33: *Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption*, art 1

⁴ United Nations General Assembly, R/127, *The Universal Declaration of Human Rights*, 1948, art: 16

1.2 Syfte och frågeställning

Undersökningsområdet för denna studie ligger inom fältet för forskning om hur man använder sig av internationella överenskommelser i frågor rörande adoption. Specificeringen inom området och syftet med denna uppsats är dels att undersöka hur UDHR, CRC och HCCH definierar begreppen *familj* och *barnets bästa*, och dels hur dessa definitioner påverkar eventuell diskriminering inom fältet samkönad internationell adoption. Syftet med denna studie är att belysa problematiken med begreppen *familj* och *barnets bästa* i relation till diskriminering inom området samkönad internationell adoption. Frågeställningarna som denna studie kommer behandla är följande:

- Hur definierar HCCH, UDHR och CRC begreppen *familj* och *barnets bästa*?
- Hur påverkar dessa definitioner diskriminering vid samkönad internationell adoption?

1.3 Material och avgränsningar

1.3.1 Material

Då syftet med denna studie är att undersöka definitionen av begreppen *familj* och *barnets bästa* i relation till samkönad internationell adoption kommer primärmaterialet vara internationella dokument, konventioner och deklARATIONER som berör detta ämne. Primärmaterialet kommer utgöras av:

- FN:s deklARATION om mänskliga rättigheter (UDHR)
- FN:s konvention om barnets rättigheter (CRC)
- Haagkonventionen: konventionen om skydd för av barn och samarbete vid internationella adoptioner. (HCCH)
- OECD:s dokument Doing Better for Families: Chapter 1 Families are changing
- UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child

Vad som kommer behandlas i ovanstående material är de områden som berör internationell adoption, familjeliv och diskriminering. Valet av primärkällor baseras på syftet med studien och för att begränsa materialet i den utsträckning att frågeställningen ändå kan besvaras. Då det är dessa fem källor som till största grad reglerar internationell adoption är det högst relevant att använda dessa. De artiklar som främst kommer utgör primärmaterialet från respektive konvention och deklaration är följande:

- FN:s deklaration om mänskliga rättigheter: artikel 1 och artikel 16
- Barnkonventionen: artikel 3 och artikel 21
- Haagkonventionen: konventionen om skydd för av barn och samarbete vid internationella adoptioner: artikel 1

OEDC:s dokument Doing Better for Families (2011) och *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* kommer användas för att förklara hur ovanstående artiklar ur konventionerna och UDHR implementeras och tolkas. *OEDC:s dokument Doing Better for Families (2011)* är ett dokument som ”The Organisation for Economic Co-operation and Development” utformade år 2011 för att uppmärksamma hur familjerelationer och familjelivet har förändrats samt hur detta påverkar den sociala och ekonomiska välfärden för människor i världen. I detta dokument förklaras familjebegreppet och dess innebörd utifrån UDHR. OEDC försöker med detta dokument belysa hur familjebegreppet används och dess funktion. *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* är ett dokument som skrevs för att förtydliga de rättsliga ramarna som stater ska förhålla sig till vid bestämmande om barnets bästa. UNHCR förklarar i detta dokument mer ingående vad innebörden med principen om barnets bästa är. Dessa två dokument ger en inblick i hur begreppen *familj* och *barnets bästa* definieras i enlighet med UDHR, HCCH och CRC.

1.3.2 Avgränsningar

För att undvika att denna uppsats kommer bli för komplex kommer uppsatsen enbart behandla homosexuella cispersoner och deras möjligheter till internationell adoption som par. Uppsatsen kommer enbart ta hänsyn till de bestämmelser som berör ämnet familj, barnets bästa och diskriminering i förhållande till internationell adoption. Diskriminering i denna studie kommer baseras på de diskrimineringsgrunder som FN fastställt i UDHR. Regler angående internationell adoption, och speciellt samkönad adoption, varierar mellan länder. Detta är inget som denna

uppsatsen kommer ta hänsyn till då det är användningen av begreppen ”familj” och ”barnets bästa” i CRC, HCCH och UDHR, som kommer undersökas.

1.3.3 Disposition

Uppsatsens introduktion (1) innehåller inledning och problemformulering, samt redogör studiens syfte och frågeställningar. Efter introduktionen kommer en bakgrund (2) till studien för att närmare förklara vad internationell adoption är samt rama in den problematik som denna studie skall undersöka. Teori- och metod avsnittet (3) redogör för de tre perspektiv som uppsatsen kommer utgå ifrån samt den metod som används. Tidigare forskning (4) presenterar två tidigare studier som dels belyser diskriminering kring samkönad internationell adoption och dels problematiken men familjebegreppet. Efter tidigare forskning kommer analysavsnittet (5) som är uppdelat i två delar. Den första delen kommer utgöras av begreppsanalysen, utifrån Sally Haslangers begreppsanalys (se avsnitt för metod). I andra delen av analysen ställs resultatet av begreppsanalysen i relation till internationell adoption och diskriminering. Sedan sammanställs och diskuteras slutsatsen (6) av analysen.

2 Bakgrund

I detta avsnitt förklaras hur en internationell adoption fungerar för att enklare förstå appliceringen av HCCH, CRC och UDHR. Förklaringen av hur en internationell adoption fungerar kommer utgå från Sverige, dock är det liknande för alla länder. Följt av detta sker en inramning av den problematik som denna studie skall undersöka.

2.1 Hur går en internationell adoption till?

Internationell adoption innebär att adoptionen sker över statsgränser. Adoption är en överenskommelse att en eller två personer tar över föräldraskapet på ett barn som biologiskt inte är deras. Internationell adoption får enbart skötas av organisationer som är auktoriserade av MFoF (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd) som innebär att MFoF kontrollerar att organisationen följer de lagar och regler som är aktuella.⁵ Först sker en anmälan till en (eller flera) adoptionsorganisationer. Ansökan om att bli adoptivföräldrar skickas inte vidare till värdlandet (det land där barnet har sin hemvist) förrän man har genomgått en medgivareutredning och fått medgivande.⁶ Detta innebär att det ansökande paret, eller den enskilde som söker, först måste bli godkänd i de land man har sin hemvist. De olika adoptionsorganisationerna samarbetar med myndigheter och organisationer i andra länder och vet därför vilka krav de myndigheterna har. De olika myndigheterna sköter adoptionerna på olika vis och kan variera från stat till stat. Personer som fått ett medgivande kan sedan skicka sin ansökan till önskat land där beslut tas om de ansökande matchar ihop med ett barn eller ej.⁷ Adoptionsprocessen tar vanligtvis lång tid då det genomförs noggranna undersökningar huruvida lämpliga de ansökande personerna är för att bli föräldrar. Viktigt att notera är att det är värdlandet som har tar det slutgiltiga beslutet huruvida de adoptionssökande godkänns eller inte. Med andra ord

⁵ Nestor, Linda, ”Steg för steg- så går du tillväga”, *Adoptera.se*, publicerad: 2014-01-20, senast uppdaterat: 2017-11-27, hämtat: 2017-12-29

⁶ Ibid, hämtat: 2017-12-29

⁷ Ibid, hämtat: 2017-12-29

kan ett par som godkänts i exempelvis Sverige blir nekade att adoptera i det värdland man ansökt i.

2.2 Debatten om samkönad internationell adoption

Debatten om huruvida samkönade par ska erhålla rätten att adoptera eller inte förs allt mer i samband med att hbtq⁸-frågor blir mer uppmärksammade. Vanligtvis förs denna debatt i förhållande till huruvida lämpliga homosexuella par är som föräldrar. De främst argumenten för att homosexuella inte skall erhålla rätten att adoptera är att det inte är bra för barnets uppväxt, och därmed inte främjar barnets bästa. Barnen behöver en manligt samt en kvinnlig förebild för att barnets bästa ska främjas, detta poängterar Alf B Svensson, professor i psykologi.⁹ Anders Broberg, professor i barnpsykologi, håller dock inte med om detta då han anser att könet på föräldrarna inte påverkar barnets uppväxt utan föräldrarnas närvaro.¹⁰ Både Svensson och Broberg ser mannen och kvinnan som sociala konstruktioner, dock menar Svensson på att dessa sociala konstruktioner är väsentliga för barnet då det är viktigt att barnet förstår balansen mellan manligt och kvinnligt. Broberg anser dock att detta kan se utanför föräldraskapet då barnet kommer stöta på manligt och kvinnligt i flera sociala sammanhang.¹¹ Kravet på heterosexuella föräldrar är enligt Broberg inte nödvändigtvis något som påverkar barnets bästa.

Debatten huruvida det är för barnets bästa man nekar samkönade par att adoptera sker inte enbart mellan psykologer utan även mellan stater emellan. Även synen på familj påverkar beslutet angående samkönad adoption. Majoriteten av alla stater som bedriver internationell adoption och som ratificerat CRC och HCCH har förbjudit samkönad adoption och hänvisar till samma argument som Svensson, d.v.s. att de är för barnets bästa. Som tidigare nämnts så är barnets bästa en grundprincip om hur man ska tolka och implementera HCCH och CRC. Med denna bakgrund kommer denna studie belysa problematiken med begreppen *familj* och *barnets bästa* i relation till diskriminering inom området internationell adoption.

⁸ Är en förkortning för homosexuella, bisexuella, trans och queerpersoner.

⁹ Broberg, Anders, ”Ett barn behöver både en manlig och en kvinnlig förebild under sin uppväxt”, *dagens.se*, publicerat: 2007-06-26, hämtat: 2017-12-29

¹⁰ Ibid, hämtat: 2017-12-29

¹¹ Ibid, hämtat: 2017-12-29

3 Teori och metod

Denna studie kommer att använda *barnperspektivet*, *systemteorin* och *den heterosexuella matrisen* som teoretiska utgångspunkterna. De två första teorierna kommer att appliceras i analysens första del, d.v.s. i begreppsanalysen, i kombination med den metod som valts. Den sistnämnda teorin är normkritisk och kritiserar specifika normer, med avsikt att skapa en bättre förståelse för hur diskriminering uppstår. Denna teori kommer appliceras i analysens andra del för att besvara studies andra frågeställning. Utgångspunkten för begreppsanalysen kommer vara Sally Haslangers konceptuella begreppsanalys med inslag av en ”analytical approach”.

3.1 Teoretiska utgångspunkter

Då en av de teoretiska utgångspunkterna är normkritiska är det nödvändigt att ha vetskap om vad en norm är. Hur man bör agera och vad man bör göra styrs av de *normer* som existerar i det samhälle man lever i. Olika samhällen har olika normer. Precis som heterosexualitet har normer en motpol, d.v.s. det man inte bör göra. Dessa är hierarkiskt ordnade där beteenden utifrån normer är önskvärt.¹² När man talar om normer är det vanligt att man associerar det med det som anses vara ”normalt”. Dock är detta begrepp svårdefinierat då det skiljer sig mellan exempelvis kulturer och historia, samt att det inte är ett statiskt begrepp utan föränderligt. Vad som anses normalt kan även vara det beteende som är mest förekommande men även det som anses idealt.¹³ Genom att människor anpassar sina beteendemönster i vardagen efter dessa normer reflekteras i såväl kulturella stereotyper, byråkratiska strukturer samt i media och vardaglig interaktion.¹⁴

¹² Ambjörnsson (2006) s. 22

¹³ Ibid. S.21

¹⁴ Ibid. S.51

3.1.1 Barnperspektivet

Det är viktigt att notera distinktionen mellan barns perspektiv och barnperspektiv. Barnperspektiv skrivet som ett ord sätter sin fokus på ett perspektiv som dels syftar till att tillvarata ett barns villkor och dels för att studera en kultur skapad för barn.¹⁵ Barnperspektiv innebär att uppmärksamma konsekvenserna av olika politiska beslut eller vilka erfarenheter som ryms i de olika positionerna som barn tillåts inta i det samhälle de lever i. För detta perspektiv krävs det nödvändigtvis inte information från barnen själva utan det räcker att de vuxna ger en bedömning om barnens situation. Barns perspektiv, skrivet som två ord, innebär emellertid att barnen själva har lämnat sitt bidrag. Bedömningen om vad som är barnets bästa skall göras utifrån ett barnperspektiv. Med barnperspektiv kan flera saker åsyftas, dels barnets rättigheter, vilja och val samt de vuxnas ansvar att sätta sig in i barnets situation.¹⁶ Barnperspektivet delas vanligtvis upp i två olika perspektiv:

1. *Det vuxna barnperspektivet* - som innebär att den vuxne har en vilja att sätta sig in i barnets situation utifrån barnets utgångspunkter. Det som är avgörande i detta perspektiv är att de vuxna har en förmåga att borste sina egna förkunskaper och fördomar.
2. *Barnets bästa med ett barnperspektiv* – här sammanlänkas barnets bästa med insatser som samhället gör för barn eftersom syftet med dessa insatser är att främja barnets bästa. I detta perspektiv slås *det vuxnas barnperspektiv* ihop med forskning och undersökningar för att insatserna ska verka för barnets bästa.
3. *Samhällets barnperspektiv* – som är de vuxnas gemensamma samlade värderingar, kultur och syn på barns rättigheter. Exempel på detta är bl.a. HCCH, CRC och UDHR som ger ett kollektivt barnperspektiv.¹⁷

Denna studie kommer främst att fokusera på det tredje perspektivet då det är mest relevant. Både HCCH och CRC är exempel på samhällets barnperspektiv då dessa konventionen skall verka som riktlinjer för hur barn ska behandlas.

¹⁵ Halldén Gunilla (2003) *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg 8 NR 1-2 s.12-23 ISSN 1401-6788. S.14

¹⁶ Halldén (2003), S.13

¹⁷ Ibid, s.15-17

3.1.2 Systemteorin

Generellt anses en familj vara en ansamling av individer som är bundna till varandra genom emotionella relationer.¹⁸ Individerna som ingår i familjen betraktas som familjemedlem. Vem som är en familjemedlem till en familj avgörs dock inte av individen i fråga. Det är den samhälleliga kontexten, lagar och den familj man föds in i som är avgörande för ens familjära tillhörighet. Utgår man från detta så ser man familjen ur ett systematiskt perspektiv. Inom systemteorin beskrivs familjen som ett naturligt sammansatt socialt system som präglas av specifika regler och roller.¹⁹ För att dessa regler och regler ska bevaras behövs det observatörer som ger familjerna legitimitet. Observatörerna är de som betraktar gruppen av människor och som avgör om det är en familj eller inte. Det finns olika perspektiv inom systemteorin som blir avgörande för hur man definierar en familj. Herbert Goldenberg och Irene Goldenberg presenterar de perspektiv som inom systemteorin ger betydelse:

1. Juridiska perspektivet - förhållanden genom blodbindningar, adoption, förmyndarskap eller äktenskap
2. Biologiska perspektivet - genetiska biologiska nätverk bland människor
3. Sociologiska perspektivet - grupper av människor som bor tillsammans
4. Psykologiska perspektivet - grupper med starka känslomässiga band²⁰

Definitionen av familj som begrepp blir därmed beroende av vilket perspektiv som används. Traditionellt är det de juridiska samt de biologiska perspektivet som är mest erkänt som definitioner av begreppet familj.²¹ Detta beror främst på att det är dessa två perspektiv som erkänns i nationella samt internationella lagar och bestämmelser.²² Goldenberg och Goldenberg menar dock på att det är det psykologiska perspektivet som är den mest etablerade bland människor.²³

¹⁸ Goldenberg, Herbert & Goldenberg, Irene, (2013), *Family Therapy: An Overview*, 8:e uppl. Belmont: Brooks/Cole, Cengage Learning.

¹⁹ Ibid

²⁰ Hanson, Shirley May Harmon & Gedaly-Duff, Vivian & Kaakinen, Joanna Rowe & Padgett Coehlo, Deborah, (2001) *Family health care nursing: theory, practice, and research*, 2:a uppl. Philadelphia: FA. Davis, s. 5.

²¹ Hanson m.fl. (2005), s.5

²² Ibid s. 7

²³ Goldenberg & Goldenberg (2013) s. 16

Gemensamt för alla fyra perspektiven är dock att det krävs minst två personer, minst en observatör och att minst en i gruppen ska ha den formella rollen. Den formella rollen är enligt Goldenberg och Goldenberg vanligtvis föräldern.²⁴

3.1.3 Den heterosexuella matrisen

Begreppet heteronormativitet har sitt ursprung i queerteorin.²⁵ Den traditionella queerteorin ifrågasätter och undersöker hur normer inom kulturen, samhället och identiteter skapas, fungerar och upprätthålls. Det kan dock bli problematiskt att ge *queer* en exakt definition, då det är föränderligt till sin karaktär, eftersom målet med teorin är att bryta upp kategoriseringar och inte skapa nya.²⁶ Teorin fokuserar främst på att undersöka normer som är kopplade till genus, sexualitet och identiteter. Utgångspunkten vid forskning ur ett queert tankesätt är att heterosexualitet inte är naturligt utan en norm som skapats utifrån kultur, sociala interaktioner och historiska händelser.²⁷ Ur queerteorin har andra teorier skapats, varav Judith Butlers teori om *den heterosexuella matrisen* är en av dessa. Butler definierar den heterosexuella matrisen som en binär syn på sexualitet och kön, som utgår från att kvinnan och feminint samt mannen och maskulinitet är åtskilda.²⁸ Könsuttrycken blir därmed begränsade till man eller kvinna.

Relationen mellan dessa två kön är en hierarkisk ordning och anses i de flesta fall som motsatser till varandra. Kön och genus skall inte, enligt Butler, anses vara naturliga, ursprungliga eller biologiskt uppdelade då de inte härstammar från något man kan vara (ett substantiv) utan något man upplever. Istället anser hon att genus och kön är något man kan göra. Detta kallar hon *performativitet*.²⁹ Upprätthållandet av dessa två könen som något naturligt och självklart beror på kulturella och sociala sammanhang. Genom att upplösa dessa könsnormer skulle könets konfigurationer lösas upp. Detta skulle resultera i att män och kvinnor frigörs från sina respektive könsroller och därmed även kraven på heterosexualitet.³⁰ Vår kultur kräver en enhetlig

²⁴ Goldenberg & Goldenberg (2013) s.21

²⁵ Ambjörnsson, Fanny, (2006), *Vad är queer?*, Stockholm: Natur & Kultur. S.51

²⁶ Ibid. S.9

²⁷ Ambjörnsson (2006) S.51

²⁸ Butler, Judith, (2007) *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. s151

²⁹ Butler (2007), S.96

³⁰ Ibid. s 146

sammansättning av kön, beteende, egenskaper samt det grundläggande begäret efter det motsatta könet för att orientera sig. Begreppet performativitet nämns i sammanhang där könen iscensätts genom bl.a. språk och handlingar. Det är genom detta som de två traditionella könen skapas, upprätthålls och accepteras. Resultatet av den heterosexuella existensen blir att det finns avvikelser, d.v.s. det som inte överensstämmer med heterosexualiteten.³¹ De avvikande i relation till heterosexualitet upprätthåller heterosexualiteten som naturlig genom att fungera som en motpol.³²

Människor som inte identifierar sig utifrån den heterosexuella matrisen tilldelas rollen som avvikande. Heterosexualiteten blir således en reglerad obligatorisk norm i samhället. Den heterosexuella matrisen klargör vilken sexuell läggning som anses ”korrekt” likaså vad som är avvikande. Den heterosexuella matrisen är ett teoretiskt ramverk som förklarar heteronormen. Målet med att kritiskt granska heteronormen är inte detsamma som att kritisera heterosexualiteten. Syftet är istället att diskutera och problematisera de rättigheter och privilegier som är knutna till heterosexualiteten. Synen på de två könen beror på sociala och historiska situationer och är därmed föränderliga.³³

3.1.4 Applicering av teoretiska utgångspunkter

Som tidigare nämnt i början av detta avsnitt kommer de två förstnämnda teorierna appliceras i analysens första del, medan den sistnämnda appliceras i analysens andra del. Detta då analysen kräver en uppdelning av de teoretiska utgångspunkterna för att de två föreställningarna skall besvaras. Begreppsanalysen, d.v.s. den första delen i analysen kommer utgå från barnperspektivet och normteorin. Den heterosexuella matrisen kommer användas för att förklara hur HCCH, CRC och UDHR:s definition av begreppens påverkar diskriminering inom internationell adoption.

³¹ Ambjörnsson (2006) S.23

³² Ibid. S.61

³³ Butler (2007) s. 86

3.2 Metod

3.2.1 Vad är ett begrepp?

Enligt Kerstin Segersten är begrepp mentala konstruktioner som används för att organisera sig i det som ses och upplevs. Detta i sin tur möjliggör för människor att kommunicera med varandra.³⁴ Utvecklingspsykologen Jean Piaget (1952) menar också på att begrepp är mentala konstruktioner och ser dessutom begrepp som ett sätt för människor att anpassa sig.³⁵ Om man utgår från att begrepp är mentala konstruktioner, d.v.s. baserade på egna föreställningar och erfarenheter, existerar de endast i vår egna språkvärld. I och med detta är det nödvändigt att tydliggöra och avgränsa begrepp från varandra för att kommunikationen mellan människor ska fungera, detta görs genom att definiera begreppen. För att förstå vad ett begrepp är kommer Ogdens modell om begrepp användas. Modellen består av tre komponenter: (1) en företeelse i en specifik kontext som skapar i sin tur (2) en mental konstruktion (begreppet i fråga), vilket sedan ”kläs” med (3) ord/termer som används för att kommunicera.³⁶ Denna studie kommer utgå från denna förklaring av vad begrepp är.

3.2.2 Begreppsanalys

Som tidigare nämnt kommer det göras en begreppsanalys utifrån Haslanger för att undersöka primärmaterialet. Hon beskriver tre olika former av begreppsanalytiska analysmetoder, vilka är: konceptuella, deskriptiva och en analytiska. Den deskriptiva begreppsanalysen (vilken inte kommer användas i denna studie) motsvarar en empirisk undersökning av ett begrepp, snarare än ett språkligt. Denna metod används inte för att definiera ett begrepp utan att kategorisera och finna likheter inom de ting/fenomen som begreppet syftar till.³⁷ Den konceptuella analysen har sin utgångspunkt i människors etablerade tankar och uppfattningar kring ett specifikt begrepp. Denna metod används för att kartlägga en definition som ramar in och förtydligar betydelsen

³⁴ Segersten, Kerstin i Friberg, Febe (red.), *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*, 2., [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012. S. 109

³⁵ Piaget, Jean. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press, Inc. S.3

³⁶ Ogden, C.K. & Richards, I.A. (1989[1923]). *The meaning of meaning: a study of the influence of language upon thought and of the science of symbolism*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich. S. 10–12

³⁷ Haslanger, Sally. (2000). Gender and Race: (What) Are They? (What) Do We Want Them to Be?. *Noûs*, 34(1), 31–55. S.34

av det begrepp som finns i vår språkvärld.³⁸ För att göra detta krävs det att man identifierar nödvändiga krav/villkor för att ett ting/fenomen ska omfattas av begreppet. Det centrala i analysen är att undersöka begreppets intension, d.v.s. den idé som begreppet refererar till. Eftersom innebörden av begreppet påverkas av verbala och moraliska omdömen innebär det att definitionen av ett begrepp måste revideras med tiden.³⁹ Haslanger poängterar även att den konceptuella delen inte är tillräcklig för en fullständig begreppsanalys då den endast ser till begreppets uttryckliga betydelse. Detta resulterar i att den konceptuella analysen går miste om kontext och förändring, vilket är en central komponent när man skall definiera ett begrepp. Konsekvenserna av detta blir reproduktion av allmänna uppfattningar utan att ifrågasätta dess egentliga betydelse och användning.

Då den konceptuella begreppsanalysen inte erbjuder en fullständig begreppsanalys kommer den kompletteras med en analytisk begreppsanalys. Den analytiska begreppsanalysen syftar till att ifrågasätta begreppets syfte, funktionen av begreppet, och dess innebörd. Centralt för denna metod är att undersöka meningen med ett begrepp.⁴⁰ Den analytiska metoden används för att stipulera innebörden av en ny term.⁴¹ Fokus i denna metod är människors individuella tolkningar och definitioner av begrepp samt personligt användande av det. I denna uppsats kommer den konceptuella analysen användas för att synliggöra den konceptuella förståelsen av familjebegreppet och innebörden av barnets bästa.

I detta arbete kommer den konceptuella och den analytiska delen hänga ihop, då den konceptuella analysen följer av den analytiska syftar till att besvara samma problemformulering. Studien kommer börja med att presentera den konceptuella begreppsanalysen för att redogöra den allmänna definitionen av de två begreppen. Förutom detta kommer den analytiska begreppsanalysen verka som en kritisk infallsvinkel, då den kommer användas för att belysa problematiken kring de två begreppsdefinitionerna. För att genomföra en konceptuell begreppsanalys krävs det att först noggrant söka begreppens karaktärsdrag, varigenom den allmänna definitionen framställs. Den konceptuella delen i uppsatsen är fundamental för att kunna gå vidare i analysen då den allmänna uppfattningen av begreppet redogörs samt bygger upp för den problematik

³⁸ Haslanger, Sally. (2000) s. 34

³⁹ Ibid. S.40

⁴⁰ Ibid s. 33–35

⁴¹ Ibid. S.37

som uppsatsen syftar att undersöka. Efter fastställandes av den allmänna uppfattningen av samtliga två begrepp kommer en analytisk begreppsanalys inledas, dock kommer den konceptuella begreppsanalysen vara i fokus för uppsatsen.

4 Litteraturöversikt

Syftet med denna studie är att belysa problematiken med definitionen av begreppen *familj* och *barnets bästa* i relation till diskriminering inom området samkönad internationell adoption. Tidigare studier/forskning inom detta är svårt att finna. Dock finns det forskning som bedrivit för att undersöka huruvida bra kontra dåligt det är att samkönade par tillåts att adoptera. Det finns även forskning som bedrivits för att undersöka hur effektiva och funktionella de internationella konventionerna är som berör adoption och barns rättigheter.

4.1 Tidigare forskning

Rachel H. Farr och Charlotte J. Patterson är båda professorer inom ämnet psykologi och deras forskning ”Coparenting Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples: Associations With Adopted Children’s Outcomes” framhäver barnens synvinkel vid adoption.⁴² Att neka homosexuella att adoptera enbart p.g.a. deras sexuella läggning är, enligt Farr och Patterson diskriminering. Den intressanta infallsvinkeln som Farr och Patterson presenterar är att det inte är det homosexuella paret som diskrimineras utan barnet som ska adopteras. Slutsatsen baseras på att barnets intresse och behov inte har tagits till hänsyn vid beslutsfattandet. De försöker belysa vikten av att se till barnets välmående och förutsättning till en god uppväxt. Deras slutsats är att samkönade föräldrar inte bidrar till en försämrad uppväxt för barnet.⁴³ De förnekar dock inte att barn till homosexuella föräldrar möter en fientlig attityd i samhället, men att denna attityd inte beror på de homosexuella föräldrarna utan på de normer som finns i samhället. Deras slutsats baseras på observationsstudier av barns beteendemönster i adoptionsfamiljer och deras utvecklingsmönster. De väljer att diskutera begreppet ”barnets bästa”, som kommer behandlas i

⁴² Farr, H. Rachel & Patterson, J. Charlotte, Coparenting Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples: Associations With Adopted Children’s Outcomes Child Development, 2013, Volume 00, Number 0, Pages 1–15

⁴³ Ibid, s.20

denna studie. Farr och Patterson utgår från den samtida amerikanska synen på familjeliv vilket gör att deras studier inte tar hänsyn till alternativa kulturer eller historisk bakgrund.⁴⁴

Shani King är professor i internationell juridik och bedriver forskning om hur internationella konventioner och lagar fungerar i praktiken. I hans artikel ”Challenging MonoHumanism: An Argument for Changing the Way We Think About Intercountry Adoption” ställer han sig kritisk till hur internationell adoption går till och belyser bristerna i de internationella konventionernas familjebegrepp.⁴⁵ King menar att begreppet familj präglas av en typisk västerländsk definition där familjen består av en mamma, en pappa och deras gemensamma barn. Hans forskning belyser hur barnkonventionen påverkat bilden av en familj. Före barnkonventionens uppkomst kunde barn uppfostras av sina släktingar, grannar, andra bekanta eller diverse skolor.⁴⁶ Som följd av de internationella konventionerna anses inte dessa uppväxtmiljöer lämpliga och fastställer att föräldrarna är de som har det grundläggande ansvaret att uppfostra och vårda sina barn. Begreppet familj har flera definitioner men King hävdar att den vanligaste samlevnadsformen för människor är en man, en kvinna och ett eller flera barn, vilket han anser står i kontrast med idén om adoption.⁴⁷ King menar att adoption dels är ett tillvägagångssätt för ett par, eller en ensamstående, att bli förälder till ett barn utan biologisk koppling, och dels ett tillvägagångssätt för att främja barn. Kärnfamiljen, som han kallar det, är en kulturell symbol och har start fäste i hur människor definierar en familj.⁴⁸ King utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och anser att traditionsidéer om vad en familj är bör ifrågasättas för att processen vid internationell adoption ska effektiviseras.⁴⁹

4.2 Sammanfattning av tidigare forskning

Farr och Patterson har bedrivit forskning kring barns uppväxt med homosexuella föräldrar. Deras slutsatser var att föräldrarnas sexuella läggning inte har någon direkt påverkan på barnets välmående. Barn till homosexuella föräldrar är dock mer utsatta för mobbing i både skola och

⁴⁴ Ibid s. 22

⁴⁵ King, Shani, (2009) ”Challenging MonoHumanism: An Argument for Changing the Way We Think About Intercountry Adoption”, *Michigan Journal of International Law* 2009:2, s. 169

⁴⁶ King (2009), s.169

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Ibid s.186

⁴⁹ Ibid s.149

arbetsplats vilket i sin tur påverkar barnets välmående. Farr och Patterson menar dock på att det inte bör påverka att människor som identifierar sig som homosexuella inte bör bli föräldrar utan snarare att samhället normer bör ifrågasättas. Självfallet finns det forskning som direkt säger emot Farr och Patterson som menar på att samkönade par inte är lämpliga som föräldrar. Varför Farr och Pattersons forskning är relevant i denna studie beror på att de diskuterar barnets bästa i relation till föräldrarnas sexuella läggning. Kings forskning blir relevant i denna studie då han ställer sig kritisk till familjebegreppet i relation till internationella konventioner. Han belyser problematiken med att barnkonventionen och Haagkonventionen, enligt honom, utgår från en västerländsk idé om vad en familj är och bör vara.

5 Analys

I detta avsnitt görs begreppsanalysen (se avsnitt om metod) utifrån det som redogjorts i tidigare avsnitt. Analysen är uppdelad i två avsnitt. Första delen av analysen utgörs av en begreppsanalys av ”barnets bästa” och ”familj” utifrån HCCH, CRC och UNHR. I andra delen av analysen ställs resultatet av begreppsanalysen i relation till samkönad internationell adoption och diskriminering. Under hela analysen kommer de teoretiska utgångspunkterna att appliceras.

5.1 Del 1: Begreppsanalys

Definitionen av begreppen familj och barnets bästa bygger främst på de kulturella och sociala värderingar som råder. Den konceptuella analysen har sin utgångspunkt i människors etablerade idéer och uppfattningar kring ett specifikt begrepp. Det som krävs är att förtydliga betydelsen av *barnets bästa* samt *familj* och kartlägga en definition av begreppen i vår språkvärld. Det centrala kommer vara att undersöka begreppets intension, d.v.s. den idé som begreppet referera till.

5.1.1 Familj

Goldenberg och Goldenberg nämner de fyra olika perspektiven på familj. Beroende på vilket perspektiv man utgår ifrån förändras de nödvändiga kraven för begreppet familj. Det som förstår måste göras är därmed att fastställa vilket perspektiv som HCCH, CRC och UDHR utgår ifrån för att sedan urskilja de nödvändiga kraven. Utifrån utformningen av artikel 16 i UDHR kan man hävda att UDHR utgår från ett biologiskt samt juridiskt familjeperspektiv. I artikel 16 i UDHR fastställs:

Article 16.

(1) Men and women of full age, without any limitation due to race, nationality or religion, have the right to marry and to found a family. They are entitled to equal rights as to marriage, during marriage and at its dissolution.

(2) Marriage shall be entered into only with the free and full consent of the intending spouses.

(3) The family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State.⁵⁰

Rätten gifta sig och bilda en familj fastställs i denna artikel vilket ger indikationer på det juridiska och biologiska perspektivet. HCCH reglerar internationell adoption. Det som står i HCCH är juridiskt bindande vilket påvisar det juridiska perspektivet. I UDHR beskriver man familjen som en fundamental grupp i samhället som står under statligt beskydd, vilket också påvisar det juridiska perspektivet då familjen har en relation till statsapparaten. HCCH och UNHR utgår från det juridiska perspektivet i kombination med det biologiska eftersom familjeskapande innebär biologiskt barnafödande eller juridiskt bindande adoption. Det står inte uttryckligen i UDHR och HCCH. Dock kan man urskilja detta i *OEDC:s dokument Doing Better for Families: Chapter 1 Families are changing* som förklarar att skapandet av en familj vanligtvis associeras med barnafödande eller adoption.⁵¹ De fyra olika perspektiven beskriver dock enbart vilka människorna ska vara i gruppen för att kunna benämna gruppen som familj. Haslangers konceptuella analysen kräver att man finner nödvändiga villkor för att något ska kunna benämnas som ett specifikt begrepp. De nödvändiga kraven för att en familj enligt Goldenberg och Goldenberg var: (1) kravet på minst två individer, (2) kravet på minst en observatör och (3) kravet på att minst en medlem ska ha den formella rollen. I artikel 16(3) i UDHR står det att familjen är en fundamental grupp i samhället.⁵² Detta indikerar på att man fastställt att en familj måste innehålla minst två parter.

I *OEDC:s dokument Doing Better for Families: Chapter 1 Families are changing* fastställs det att det främsta ansvaret i en familj faller på den vuxne, i vanliga fall föräldern.⁵³ Varför OEDC väljer att skriva ”den vuxne” beror på att man i dokumentet har beskrivit hur bilden av en familj har förändrats och behöver inte nödvändigtvis inte innehålla något barn, och därmed ingen förälder. Den klassiska bilden av familj, enligt OEDC, som består av mamma, pappa och barn är paradoxal då denna bilden av familj inte är funktionell.⁵⁴ Med detta menar OEDC att en klassisk familj bestående av mamma, pappa och barn, förändras den dagen barnet fyller

⁵⁰UN (1948) GA R/127, art. 16

⁵¹ OEDC, (2011) *OEDC:s dokument Doing Better for Families: Chapter 1 Families are changing*,

⁵² UN (1948) GA/ E/127, art.16(3)

⁵³ OEDC (2011) s.18

⁵⁴ Ibid

18 år. När barnet fyller 18 år består familjen av tre vuxna, d.v.s. inte mamma, pappa och barn, dock upplöses inte familjen p.g.a. detta. Detta resulterar i, enligt OCED, att UDHR utgår från att den formella rollen är en människa över 18 år.⁵⁵ Detta finner man även i barnkonventionen och Haagkonventionen då de fastställer att de vuxna erhåller större juridisk makt än vad barnen gör i familjeförhållanden.⁵⁶ I *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* belyser man vikten av den vuxnes ansvar för barnen.⁵⁷

Enligt Goldenberg och Goldenberg krävs det även observatörer för att en grupp av människor ska kallas familj. Eftersom UDHR, HCCH och CRC främst utgår från det juridiska perspektivet, då man inte behöver biologiskt föda ett barn för att få barn, krävs det en juridisk observatör. I artikel 4 i HCCH står det att internationell adoption står under varje stats administration.⁵⁸ Ärenden gällande internationell adoption skall enbart behandlas av de myndigheter som berör området.⁵⁹ Det är omgivningen (observatörerna) som ”bestämmer” om gruppen uppfyller de krav som är nödvändiga för att kallas familj. Det juridiska perspektivet kräver en rätts- och statsapparat som observatör då det är de som reglerar adoption, förmynderskap och äkten-skap. Dessa observatörer skapar legitimitet till den familj som skapas.

Sammanfattningsvis kan man säga att HCCH, CRC och UDHR utgår från det juridiska perspektivet inom systemteorin, i kombination med det biologiska. De nödvändiga kraven för en familj är utifrån denna begreppsanalys: (1) kravet på minst två individer, (2) kravet på minst en juridisk observatör och (3) kravet på att minst en medlem ska i vuxen ålder. En familj är med andra ord en grupp av människor varav minst en medlem är över 18 år. För att familjen ska kunna erkännas som en familj krävs en juridisk observatör som skapat legitimation för familjen. Det centrala i konceptuella begreppsanalysen är att undersöka den idé som begreppet referera till och har sin utgångspunkt i människors etablerade tankar. Den etablerade idén om en familj stämmer dock inte överens med de nödvändiga krav som krävs för att en grupp ska vara en familj. Bilden av en familj är vanligtvis kärnfamiljen, enligt både King och OECD. Definitionen av en familj som föräldrar och barn stämmer inte överens med de nödvändiga krav som ställs på en familj i enlighet med HCCH, CRC och UDHR. Bland de nödvändiga

⁵⁵OEDC, (2011) s.20

⁵⁶UNCHR (2008), s.31

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ HCCH (1993) art.4

⁵⁹ HCCH (1993) art 4

kraven igår inte ett (eller flera) barn. Idén om fenomenet familj och definitionen är inte densamma. Man kan hävda att den konceptuella begreppsanalysen och den analytiska begreppsanalysen hamnar i en konflikt med varandra då idén om begreppet familj inte stämmer överens med de nödvändiga kraven. Idén om kärnfamiljen är definitionen av familj enligt den konceptuella begreppsanalysen då det är den etablerade idén om begreppet som används i det vardagliga språkbruket. De nödvändiga öppnar upp för fler familjekonstruktioner överensstämmer inte med den traditionella versionen av en familj.

5.1.2 Barnets bästa

Barnkonventionen är en internationell konvention vars syfte är att skapa en global moraluppfattning om hur barn bör behandlas. Idag är det bara USA som inte har ratificerat konventionen. Genom denna konvention stadgas de rättigheter såväl ekonomiska, kulturella samt politiska som skall tillgodoses. CRC bygger på fyra sakartiklar. Dessa är:

1. Barnets bästa
2. Rätten till liv och utveckling
3. Rätten att uttrycka sina åsikter
4. Förbud mot diskriminering⁶⁰

Vid tolkning av konventionen ska dessa fyra grundprinciper fungera som ett ramverk för de beslut som ska tas. I artikel 3 i konventionen fastställs principen som barnets bästa:

1. In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.⁶¹

I artikel 21 i CRC fastställs principen barnets bästa i relation till adoption: ”states Parties that recognize and/or permit the system of adoption shall ensure that the best interests of the child shall be the paramount consideration and they shall [...]”.⁶² I artikel 3(1) säkerställer konventionen att principen om barnets bästa skall garanteras ”in all action concerning children”⁶³, dock saknas det en förklaring i konventionen kring vad denna principen innebär.⁶⁴

⁶⁰ CRC, A/RES/44/25 art 2, 3, 6 och 12

⁶¹ CRC, A/RES/44/25, art. 3(1)

⁶² CRC, A/RES/44/25, art. 21

⁶³ CRC, A/RES/44/25, art. 3(1)

⁶⁴ United Nations High Commissioner for Refugees (2008) *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*, s. 14

FN:s kommitté för barnets rättigheter använder principen om barnets bästa på två olika vis enligt *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. För det första används det som en allmän princip som är menad att genomsyra hela lagstiftningen samt de administrativa besluten och åtgärderna som indirekt eller direkt påverkar barn. För det andra används principen barnets bästa för att tolka och ge innehåll åt konventionens sakartiklar.⁶⁵ Barnets bästa ska alltid beaktas gällande barnets situation, behov och intressen⁶⁶, vilket indikerar på att det finns ett tydligt barnperspektiv. Det finns dock ingen direkt definition av vad barnets bästa är i konventionen. Detta kan bidra till att konflikter skapas då staterna som avgöra vad som är barnets bästa inte nödvändigtvis är överens om innebörden. Barnets bästa är inget statiskt begrepp utan förändras kontinuerligt. Idag definieras ett barn som en människa under åldern 18 år⁶⁷ och är ett nödvändigt krav för att principen ska tillämpas.

Haagkonventionen 1993 är en konvention som ska skydda barn vid samarbete vid internationella adoptioner.⁶⁸ Den är utarbetad för att tillgodose behovet av ett detaljerat och juridiskt bindande samarbetssystem mellan länderna. Det är för närvarande 93 stater som har ratificerat konventionen. Konventionens ändamål är att upprätta garantier för att bl.a. säkerställa att internationella adoptioner sker med beaktande av barnets bästa samt respekt för deras grundläggande rättigheter.⁶⁹ Detta fastställs i konventionens första artikel.

The objects of the present Convention are -

a) to establish safeguards to ensure that intercountry adoptions take place in the best interests of the child and with respect for his or her fundamental rights as recognised in international law;⁷⁰

Principen om barnets bästa ska säkerställas vid internationell adoption. I konventionen står det att principen barnets bästa måste tillämpas i en systematisk process vid internationell adoption.⁷¹ Även i HCCH finns det ett tydligt barnperspektiv där man, tillskillnad från CRC som

⁶⁵ UNHCR (2008), s. 21-24

⁶⁶ CRC, A/RES/44/25, 20 november 1989, art. 3(1)

⁶⁷ UNHCR (2008), s.8

⁶⁸ MFoF, ”kort om 1993 års Haagkonvention”, mfof.se, uppdaterat: 2014-05-27, hämtat: 2017-12-30

⁶⁹ Ibid, hämtat: 2017-12-30

⁷⁰ Hague Conference on Private International Law, (1993) 33: *Convention on Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption*, art 1(a)

⁷¹ Ibid, art 1

fokuserar på att de vuxna ska sätta sig i in barnets situation och ta beslut utifrån ett barns synvinkel, fokuserar på barnets vilja och åsikter.⁷² Barnets bästa har två traditionella funktioner; (1) en kontrollerande funktion och (2) en problemlösande funktion, vilka UNHCR belyser i sitt dokument.⁷³ Syftet med principen i HCCH är att skapa ett skydd för barnet vid internationell adoption. Barnperspektivet syftar till att respektera barnets vilja och åsikter. Barnets bästa är i HCCH ett mer funktionellt koncept för att säkerställa att barnets välmående prioriteras.

I implementeringen av principen barnets bästa krävs det ett barnperspektiv hos konventionsstaterna.⁷⁴ I detta fall är det samhällets barnperspektiv som är väsentligt. Både Haagkonventionen och barnkonventionen lägger störst tyngd i att barnets rättigheter ska respekteras. Detta kan indikera på att barnets bästa är när konventionsstaterna respekterar barnens rättigheter.⁷⁵ I både HCCH och CRC står det att varje barn har rätten till en individuell bedömning utifrån dennes situation.⁷⁶ Detta problematiserar begreppet då ”the best interests of the child” även har en pluralistisk betydelse. Den pluralistiska betydelsen återfinns i både HCCH och CRC då de menar på att det finns specifika saker som barn, oberoende livssituation, inte ska utsättas för.⁷⁷ Enligt UNHCR står dock inte den pluralistiska betydelsen i konflikt med principen om barnets bästa då dessa beslut tas i de situationer då det är nödvändigt för att principen ska implementeras.⁷⁸

Det finns för många faktorer för att det ska finnas en klar och tydlig betydelse av barnets bästa. CRC och HCCH menar dock på att principen barnets bästa är en process och inte ett specifikt beslut.⁷⁹ Detta gör att de nödvändiga kraven för att barnets bästa ska uppfyllas ligger i beslutsprocesserna och åtaganden som påverkar barn. Vid beslut angående barn måste barnets behov, intressen och vilja väga tyngst. Utifrån barnperspektivet kan man säga att barnet

⁷² HCCH (1993), art 4(d2)

⁷³ UNHCR (2008) s. 15

⁷⁴ UNHCR (2008), S. 16

⁷⁵ Ibid, s. 21–22

⁷⁶ Ibid, s.61

⁷⁷ Ibid s. 25

⁷⁸ Ibid. S. 61

⁷⁹ Ibid, s.65

ska betraktas som expert över sig själv. Detta är kravet som konventionerna ställer på konventionsstaterna⁸⁰, och så länge staterna kan hänvisa till att detta krav uppfyllts har staterna stora tolkningsmöjligheter och friheter i beslutstagandet. I både HCCH och CRC fastställs även att beslut angående adoption enbart får behandlas av myndigheter som reglerar adoption. Detta medför att stater kan ha olika lagar och regler gällande internationell adoption och ändå följa konventionernas riktlinjer.

Syftet med barnets bästa är att resultatet av ett åtagande eller beslut som påverkar ett barn indirekt eller direkt ska främja barnets välmående.⁸¹ ”Barnets bästa” utifrån HCCH och CRC är: (1) riktlinjer om hur barn ska behandlas och (2) en process över beslutstagandet. Utifrån detta kan man urskilja specifika krav för att iden om och funktionen av principen barnets bästa ska uppfyllas. Först krävs det ett barnperspektiv som innebär att barnets rättigheter respekteras, sedan krävs det att barnets intresse och behov prioriteras. Det krävs även att beslutet eller åtgärden som skall genomföras ska handla om en människa under 18 år. Eftersom principen om barnets bästa är en beslutsprocess är det ett krav att enbart statliga myndigheter som reglerar adoption får involveras i beslutsfattandet.

5.2 Del 2: Hur påverkar definitionen av begreppen *familj* och *barnets bästa* diskriminering vid samkönad internationell adoption?

I detta avsnitt kommer andra frågeställningen att besvaras utifrån resultatet av ovanstående begreppsanalys. Först kommer UDHR:s diskrimineringsgrunder presenteras då analysen delvis kommer att bygga på vad som återfinns i artikel 2 i UDHR.

5.2.1 UDHR:s diskrimineringsgrunder

I artikel 2 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna står det olika diskrimineringsgrunderna:

⁸⁰ I UNHCR (2008), s.21–22

⁸¹ Ibid, s. 64

Article 2.

Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory to which a person belongs, whether it be independent, trust, non-self-governing or under any other limitation of sovereignty.⁸²

Sexuell läggning står inte med i denna artikel som en av diskrimineringsgrunderna. År 2011 gjordes en FN-resolution, som var den första resolutionen där sexuell läggning erkändes som en diskrimineringsgrund.⁸³ I resolutionen står det dock inget om familjeliv, mer än ett konstaterande att familjelivet har stor betydelse för den diskriminerande attityd som existerar gentemot homosexuella.⁸⁴ Resolutionen fastställer följande:

Violations include – but are not limited to – killings, rape and physical attacks, torture, arbitrary detention, the denial of rights to assembly, expression and information, and discrimination in employment, health and education.⁸⁵

Denna resolution erkänner sexuell läggning som en diskrimineringsgrund dock enbart i relation till fysiskt eller psykiskt våld.⁸⁶

5.2.2 Begreppet familj i relation till diskriminering vid samkönad internationell adoption.

Definitionen av begreppet ”familj” i enlighet med CRC, HCCH och UDHR är en grupp människor varav minst en medlem är över 18 år. För att familjen ska kunna erkännas som en familj krävs en juridisk observatör. Om man utgår ifrån denna definition av familj så kan en familj utgöras av ett homosexuellt par och deras adopterade barn. I dokumentet som OEDC framställt problematiserar man den mest förekommande bilden av familj, som består av förälder och barn.⁸⁷ Dock ställer de inte detta resonemang i förhållande till homosexualitet. Frågan är om det är diskriminering att neka homosexuella att adoptera enbart p.g.a. deras sexuella läggning?

⁸² GA R/127, 1948, art: 2

⁸³ United Nations General Assembly, A/HRC/19/41, 2011, *Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity*, s.3

⁸⁴ GA, AHRC/19/41, 2011, s.21

⁸⁵ Ibid, s.3

⁸⁶ GA, AHRC/19/41, 2011, s.63

⁸⁷ OEDC (2011) s.39

I artikel 16 i UDHR stadgas att alla män och kvinnor erhåller rätten att ingå i äktenskap samt bilda familj.⁸⁸ Man kan argumentera för att det är diskriminering att neka homosexuella att adoptera enbart p.g.a. deras sexuella läggning då det tydligt står att varje man och kvinna erhåller rätten att bilda familj. Sexuell läggning erkänns dock inte av UDHR som en diskrimineringsgrund i frågor angående skapandet av en familj. Det blir dock problematiskt om man ställer detta i relation till definitionen av familj. De nödvändiga kraven för en familj var: minst en vuxen person i en grupp av minst två personer. Man kan då hävda att homosexuella par erhåller rätten att bilda en familj men att detta nödvändigtvis inte innebär att man får adoptera, då barn inte är ett nödvändigt krav för att en familj ska bildas. Detta är något som OEDC problematiserar i sitt dokument, och som även King tar fasta vid. Begreppet familj associeras vanligtvis med föräldrar och barn ger inte en korrekt bild av konceptet familj.⁸⁹ Exempel på detta resonemang är:

”Om två vuxna personer beslutar sig för att gemensamt föröka sig och därmed bli föräldrar, skulle majoriteten av observatörerna anse att dessa två personer har bildat en familj. Barnet som föds blir dock äldre med tiden och tillslut blir barnet 18 år gammal. När barnet fyllt 18 år, och därmed blivit juridiskt vuxen, fortsätter familjen ändå att existera. Detta beror på att detta barn, trots sin vuxna ålder, är barn till sina föräldrar.”

Detta är ett typiskt exempel på hur en familj skapas, utifrån de samhällsnormer som råder. När barnet har fyllt 18 år så fortsätter familjen att existera, trots att barnet inte längre är ett barn juridiskt. Familjen upphör inte den dagen barnet inte längre är ett juridiskt barn. Barnet är dock alltid barn till sina föräldrar, vilket har gett uppror till den traditionella synen på familj. Rätten till familj är, per definition, innebär inte rätten till att bli föräldrar. Det finns dock en annan infallsvinkel som Farr och Patterson belyser i sin forskning, d.v.s. barnens rätt i frågan rörande familjeliv.⁹⁰ I artikel 16(1) i UDHR står det att alla män och kvinnor i vuxen ålder erhåller rätten att bilda en familj.⁹¹ Det står inte att barn har rätt till en familj i UDHR. Detta medför även att barn inte erhåller samma rätt till en familj som en vuxen person har. Resultatet av detta blir att

⁸⁸ GA R/127, 1948, art: 16

⁸⁹ Ibid, s. 40

⁹⁰ Farr och Petterson (2013) s.10

⁹¹ GA R/127, 1948, art: 16(1)

man inte kan åberopa barnets rätt till familj i frågan om samkönad internationell adoption. Farr och Patterson ifrågasätter om detta främjar barnets bästa. Kravet på en observatör blir också problematiskt i förhållande till samkönad internationell adoption då det är observatörerna som gör familjen legitim. I både CRC, HCCH och UDHR står det att staterna är de som är ansvariga för frågorna angående adoption⁹². Eftersom CRC, HCCH och UDHR är utformat utifrån ett juridiskt perspektiv är det statera och de berörda myndigheterna som är observatörerna. Om en myndighet i en stat som berör adoption och familjeliv inte erkänner ett homosexuellt par som en familj, finns det ingen legitimitet i den gruppen. Här återspeglas den heterosexuella matrisen där heteronormen är det som anses normalt och accepterade. Om ett homosexuellt par inte anses vara en familj finns det ingen familj att skapa. Det är inte enbart staterna som är observatörerna, utan även medborgarna i samhället som dock inte ger familj legitimation såsom de juridiska observatörerna gör.

Sammanfattning kan man hävda att utifrån definitionen av begreppet familj, utifrån UDHR, CRC och HCCH, är det inte diskriminering att neka homosexuella att adoptera då rätten till familj inte nödvändigtvis innebär rätten till adoption. Detta eftersom det inte finns ett krav på att en av gruppmedlemmarna är ett barn. Det som blir problematiskt är dock att beroende på vilken definition av familj man utgår ifrån förändras innebörden av rätten till att bilda familj. Hävdar man att definitionen av en familj är kärnfamiljen förändras innebörden av rätten till att bilda familj till att ett barn är involverat. Detta bidrar till att varje man och kvinna i vuxen ålder erhåller rätten att bilda familj och därmed blir föräldrar. Utifrån detta resonemang blir det diskriminering att neka samkönade par att adoptera.

5.2.3 Begreppet barnets bästa i relation till diskriminering vid samkönad internationell adoption.

Det mest förekommande argumentet för att homosexuella par inte ska erhålla rätten att adoptera, p.g.a. deras sexuella läggning, är att man hänvisar till barnets bästa. Men barnets bästa är inte, som konstaterat tidigare, ett begrepp med ett direkt innehåll, utan snarare en beslutsprocess som konventionsstaterna som ratificerat HCCH och CRC måste förhålla sig till. Barnets bästa är utifrån HCCH och CRC: (1) riktlinjer om hur barn ska behandlas och (2) en process över

⁹² CRC, A/RES/44/25, 1989, art. 4 & HCCH (1993), art 7 & 8

beslutstagande rörande barn.⁹³ Principen om barnets bästa är riktlinjer för hur konventionerna ska tolkas och implementeras snarare än regler för beslutsfattanden. De nödvändiga kraven för principen om barnets bästa är följande: (1) ett barnperspektiv som innebär att barnets rättigheter respekteras, sedan krävs det att barnets intresse och behov prioriteras, (2) att beslutet eller åtgärden som skall genomföras ska handla om en människa under 18 år och (3) att enbart statliga myndigheter som reglerar adoption får involveras i beslutsfattandet.

I artikel 9 i HCCH fastställs staternas suveränitet i frågorna rörande internationell adoption.⁹⁴ Det står även i artikel 14 i HCCH att ansökan om adoption ska ske hos den myndighet som reglerar adoption i den stat där barnet har sin hemvist.⁹⁵ Då staterna erhåller stor makt i frågorna rörande internationell adoption och att ansökan om adoption ska ske i det land barnet har sin hemvist, räcker det inte med att mottagarlandet (det land som föräldrarna har sin hemvist i) godkänner samkönad adoption. Det är med andra ord staterna som i slutändan avgör vad som är ”barnets bästa”. Som nämnts i inledningen så har homosexuella par rätten att adoptera i svensk lagstiftning, dock är det svårt att genomföra en sådan adoption då värdlandet (det land som barnet har sin hemvist i) är de som slutligen avgör om paret är lämpliga som föräldrar. Som tidigare nämnts är det mest förekommande argumentet för att homosexuella par inte ska erhålla rätten att adoptera, p.g.a. deras sexuella läggning, är det är för barnets bästa. Det är med andra ord inte diskriminering att neka homosexuella par att adoptera om man kan bevisa att beslutet tagit i enlighet med principen om barnets bästa.

Principen om barnets bästa innehåller ett barnperspektiv där barnets rättigheter röst och vilja ska respekteras. Man som tidigare nämnts i teoriavsnittet så innebär inte barnperspektiv att man nödvändigtvis behöver fråga barnet. Det räcker med att de vuxna har förmågan att sätta sig in i barnets situation. Problematiken som uppstår är att samhällets barnperspektiv, d.v.s. de vuxnas gemensamma värderingar, kultur och syn på barns rättigheter⁹⁶, är det barnperspektiv som besluten grundas i. Argumenten att nekandet av samkönad adoption är för barnets bästa grundas i en heteronorm där heterosexuella par anses mer lämpliga som föräldrar, enbart p.g.a. deras sexuella läggning. Här ser man tydliga tecken på den heterosexuella matrisen där heteronormen

⁹³ UNHCR (2008), S. 14–15.

⁹⁴ HCCH (1993), art.9

⁹⁵ Ibid, art 14

⁹⁶ Halldén (2003), S.13

är den ”normala” och homosexualiteten anses avvikande. Som Farr och Patterson belyser, och som FN-resolutionen som gjordes 2011 konstaterar, är barn till homosexuella föräldrar mer utsatta i samhället för bl.a. mobbing eller annan fysisk- eller psykiskvåld.⁹⁷ Detta beror dock på, enligt Farr och Patterson, de normer som samhället har och upprätthåller.

Som tidigare nämnts har principen om barnets bästa även en pluralistisk betydelse vilket också skapar en problematik i relation till barnets bästa, då det står i UNHCR:s dokument att varje barn skall bedömas utifrån sin egna situation och egna behov.⁹⁸ Genom att skapa generella lagar angående adoption som direkt påverkar beslutsfattandet görs ett generellt antagande om att samkönad adoption inte är i enlighet med barnets bästa oavsett barnets individuella situation. I artikel 13 i CRC fastställs barnens rättighet att uttrycka sina åsikter⁹⁹ medan det i artikel 4(2) i HCCH står att man skall ta hänsyn till barnens önskemål och åsikter¹⁰⁰. Dessa två artiklar reglerar den rättighet som barnperspektivet, som är en förutsättning för funktionen av principen om barnets bästa, belyser men ändå inte anses nödvändig.¹⁰¹ Det är dock inte alltid nödvändigt eller möjligt att fråga barn om deras åsikter då barnen vanligtvis är i ung ålder vid adoption, vilket problematiserar tillgången till barnets åsikter. Heteronormen är dock inte enbart något som de vuxna följer och upprätthåller utan påverkar även barnen i samhället. Ett barn som lever i en stat där homosexualitet har en negativ betingning tenderar att dela denna värdering, då barn i stor utsträckning tar efter de vuxna.¹⁰² Resultatet av detta blir att barnets åsikter och vilja följer de normer som samhället har och svaret man får av de barn man eventuellt frågar blir densamma som de vuxnas.

Sammanfattningsvis är det inte diskriminering att neka samkönade par att adoptera utifrån principen om barnets bästa. Detta beror på att denna princip är präglad av den heterosexuella matrisen där homosexualitet anses avvikande och är negativt präglad. Stater kan neka homosexuella par att adoptera, enbart p.g.a. deras sexuella läggning, om de kan påvisa att den sexuella läggningen påverkar barnets välmående. Forskning har visat att den sexuella läggningen som

⁹⁷ Farr & Patterson (2013) s. 2 & GA, AHRC/19/41, 2011, s.21

⁹⁸ UNHCR (2008) s.23

⁹⁹ CRC, A/RES/44/25, 1989, art. 13

¹⁰⁰ HCCH (1993), art 4(2)

¹⁰¹ Halldén (2003), S.13

¹⁰² Klefbom, Jenny, ”barns anknytning”, *Psykologi Guiden*, publicerat: 2013-02-12, senast uppdaterat: 2013-09-19, hämtat: 2018-01-03

föräldrarna har påverkar ett barns uppväxt, dock inte nödvändigtvis av föräldrarna själva utan av samhällets normer och attityd.

6 Resultat och diskussion

Denna studie har undersökt hur CRC, HCCH och UDHR definierar begreppen *familj* och *bar-
nets bästa* och hur dessa definitioner påverkar samkönad internationell adoption och diskrimi-
nering. I detta avsnitt kommer resultatet och slutsatsen av analysen presenteras och diskuteras.

6.1 Resultat och slutsats

Familjen är en fundamental grupp i samhället, enligt UDHR, som ska stå under statligt be-
skydd.¹⁰³ Detta indikerar på att familjen är en viktig beståndsdel i samhället, vilket också fast-
ställs i OECD:s dokument. Att familjen ska skyddas är givet, likaså rätten att bilda en familj.
Varje vuxen man och kvinna erhåller rätten att bilda en familj, men vad är en familj? Det blir
problematiskt att tillämpa denna rättighet då familjebegreppet inte uttryckligen beskrivs eller
definieras i UDHR. UDHR, HCCH och CRC utgår från det juridiska perspektivet i kombination
med det biologiska perspektivet inom systemteorin, vilket innebär att en familj består av för-
hållanden genom blodbindningar, adoption, förmyndarskap eller äktenskap. Familjebegreppet
definieras, utifrån HCCH, CRC och UDHR, enligt OECD och UNHCR: som en grupp av män-
niskor varav minst en medlem i gruppen är över 18 år. De nödvändiga kraven för begreppet
familj är: (1) kravet på minst två individer, (2) kravet på minst en juridisk observatör och (3)
kravet på att minst en medlem ska i vuxen ålder. Definitionen av begreppet familj och den idé
som begreppet refererar till är inte nödvändigtvis densamma. Kärnfamiljen uppfyller villkoren
för en familj men är inte nödvändigtvis definitionen av den. Definitionen av begreppet *familj*
överensstämmer inte med den idé som fenomenet refererar till. Å ena sidan kan man hävda att
det inte är diskriminering att neka samkönade par att adoptera då rätten att bilda en familj inte
innebär att man erhåller rätten att bli föräldrar. Å andra sidan kan man hävda att det är diskri-
minering om man utgår idén som begreppet familj refererar till.

¹⁰³ UN (1948) GA/ E/127, art.16(3)

Barnets bästa är en fundamental princip som både HCCH, CRC och UDHR, belyser. Principen om barnets bästa ska fungera som riktlinjer vid beslutsfattande som indirekt och direkt påverkar eller berör barn. Barnets bästa definieras utifrån ett barnperspektiv där barnets välmående, rättigheter, intressen och behov skall prioriteras i ärenden gällande internationell adoption. Rörande adoption kan stater lagstadga om generella lagar som påverkar beslut om barn vid internationell adoption, då barnperspektivet kan delas upp i olika perspektiv. Eftersom det är stater och deras berörda myndigheter som arbetar med internationell adoption är det samhälleliga barnperspektivet som präglar internationell adoption. Utifrån HCCH, UDHR och CRC, enligt UNHCR och OECD är idén om barnets bästa: (1) riktlinjer om hur barn ska behandlas och (2) en process över beslutstagandet. Det finns dock nödvändiga krav för att en beslutsprocess är i enlighet med barnets bästa. Först krävs det ett barnperspektiv som innebär att barnets rättigheter respekteras, sedan krävs det att barnets intresse och behov prioriteras över de vuxnas. Det krävs även att beslutet eller åtgärden som skall genomföras ska handla om en människa under 18 år. Då principen om barnets bästa är en beslutsprocess är det ett krav att enbart statliga myndigheter som reglerar adoption får involveras i beslutsfattandet.

Det är värdlandet som gör den slutliga bedömningen om de sökande ska eller inte ska få adoptera. Dessa beslut ska tas i enlighet med principen om barnets bästa. Detta resulterar i att nekandet av samkönad adoption inte är diskriminering om staterna kan hänvisa till att beslutet togs i enlighet med barnets bästa. Genom att åberopa att homosexuella föräldrar bidrar till en försämrad uppväxt för barnet eller har en negativ påverkan kan stater neka samkönade att adoptera.

6.2 Diskussion

Svaren på studiens frågeställningar varierar beroende på vilken utgångspunkt man har. Det kan kännas givet att det är diskriminering att neka samkönade par att adoptera. Analysen som gjorts visar dock på motsatsen. Vad som blir intressant är hur paradoxala resonemangen blir. De länder som inte tillåter samkönade par att adoptera utgår vanligtvis från kärnfamiljen som ideal för en familj. Med detta resonemang medföljer dock att man erkänner att rätten till att bilda familj innebär rätten för varje man och kvinna, i vuxen ålder, att bli föräldrar. Detta då definitionen av familj, utifrån kärnfamiljen, innehåller ett eller flera barn och dennes föräldrar. UDHR, HCCH och CRC:s idé om en familj överensstämmer inte med den definition som UNHCR och

OEDC förklarar. Problematiken som uppstår, och som denna studie försöker belysa, är att det inte är diskriminering att neka samkönade par att adoptera, om man utgår från UDHR, CRC och HCCH.

Barnets bästa förblir en princip som varje konventionsstat ska följa. Barnperspektivet är centralt för denna princip men som jag anser problematiserar principen. Barnperspektivet nämner det samhälleliga barnperspektivet som är de vuxnas etablerade normer och idéer kring barn och deras rättigheter. Resultatet av detta blir att barnets bästa inte respekteras eller sätts i främsta rum då det är de vuxnas tankar om barns bästa som prioriteras. Barnkonventionen och Haagkonventionen är typexempel på det samhälleliga barnperspektivet vilket å ena sidan har bidragit till att barns rättigheter har ökat i mängd och har en större skyddsnät, men å andra sidan bidragit till att barn har generaliserats. Vilket går emot konventionens syfte. En annan diskussion man kan föra är huruvida det är diskriminering gentemot barn att neka samkönade par att adoptera.

Som tidigare nämnts så är det svårt att finna forskning som berör exakt denna problematik. King diskuterar hur familjebegreppet står i kontrast med barnkonventionens syfte, medan Farr och Patterson diskuterar barnets bästa i relation till samkönade föräldrar. Denna studie hamnar emellan dessa två områden inom detta forskningsfältet. Denna studie har belyst problematiken med hur definitioner av begrepp kan förändra innebörden av en artikel i UDHR, HCCH och CRC. Oavsett hur man definierar de två olika begreppen påverkar det synen av samkönad internationell adoption. Diskussionen man kan föra är hur relevant det är att eftersträva en universal definition på "barnets bästa" och "familj", eller om det faktiskt redan existerar. Genom att låta begreppen vara dynamiska och mångtydiga tenderar stater att använda denna tolkningsmöjlighet till deras fördel. Dock innebär även denna mångtydighet en möjlighet för större inkludering snare än exkludering. Idén om familj som kärnfamiljen är exkluderande, dock är definitionen av en familj inkluderande. Begreppet barnets bästa är ett inkluderande begrepp som öppnar upp diskussion kring barn och deras rättigheter.

Det har inte tagits någon ställning huruvida bra kontra dåligt det är att neka samkönade par att adoptera, utan endast huruvida definitionen av respektive begrepp påverkar samkönad internationell adoption i relation till diskriminering. Utformningen av HCCH, CRC och UDHR öppnar upp för stora tolkningsmöjligheter då dessa begrepp, som denna studie har visat, kan definieras på olika vis. Vidare hade man kunnat föra en diskussion om hur normer och värderingar påverkar definitionen av de två begreppen.

7 Källförteckning

Litteratur:

- Ambjörnsson, Fanny, (2006), *Vad är queer?* Stockholm: Natur & Kultur
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge* (No. 10). New York: Open Road Media
- Burr, Vivien, (2003), *Social constructionism*. Uppl: 2. London: Routledge
- Butler, Judith, (2007) *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Friberg, F. (red.) (2006). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur
- Goldenberg, Herbert & Goldenberg, Irene, (2013), *Family Therapy: An Overview*, 8:e uppl. Belmont: Brooks/Cole, Cengage Learning
- Ogden, C.K. & Richards, I.A. (1989[1923]). *The meaning of meaning: a study of the influence of language upon thought and of the science of symbolism*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.

Dokument:

- General Assembly, resolution 44/25, *Convention on the Rights of the Child*, 1990
- Hague Conference on Private International Law, (1993) 33: *Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption*
- OEDC, (2011) *OEDC:s dokument Doing Better for Families: Chapter 1 Families are changing*
- United Nations General Assembly, A/HRC/19/41, *Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity*, 2011
- United Nations General Assembly, R/127, *The Universal Declaration of Human Rights*, 1948

United Nations High Commissioner for Refugees (2008) *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*,

Artiklar:

Broberg, Anders, ”Ett barn behöver både en manlig och en kvinnlig förebild under sin uppväxt”, *dagens.se*, <http://www.dagen.se/ett-barn-behoover-bade-en-manlig-och-en-kvinnlig-forebild-under-sin-uppvaxt-1.199358> publicerat: 2007-06-26, senast hämtat: 2017-12-29

Farr. H. Rachel & Patterson. J. Charlotte, Coparenting Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples: Associations With Adopted Children's Outcomes *Child Development*, 2013, Volume 00, Number 0, Pages 1–15

Halldén Gunilla (2003) *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg 8 NR 1-2 s.12-23 ISSN 1401-6788.

http://www.ped.gu.se/biorn/barnperspektiv_s./3.hallden.pdf

Haslanger, Sally,(2000) 'Gender and race: (What) are they? (What) do we want them to be?', *Nos.*, 34 (2000):1, s. 31-55

Klefbom, Jenny, ”Barns anknytning”, *Psykologi Guiden*, <https://www.psykologiguide.se/rad-och-fakta/barn-och-familj/barns-anknytning> , publicerat: 2013-02-12, senaste uppdatering: 2013-09-19, senast hämtat: 2018-01-03

King, Shani, ”Challenging MonoHumanism: An Argument for Changing the Way We Think About Intercountry Adoption” in *Michigan Journal of International Law* 2009:2.

MFoF, ”kort om 1993 års Haagkonvention”, *mfof.se*, <http://www.mfof.se/sv/Publikationer/MIA-Info/MIA-Info-2014---1/Kort-om-Haagkonvention/> , uppdaterat: 2014-05-27, senast hämtat: 2017-12-30

Nestor, Linda, ”Steg för steg- så går du tillväga”, *Adoptera.se*, <https://adoptera.se/steg-for-steg-sa-gar-du-till-vaga/> publicerad: 2014-01-20, senast uppdaterat: 2017-11-27, senast hämtat: 2017-12-29

